



Gáspár, Menyhért, Boldizsárné

VILIKOVSKÝ,

Pavel

„Az utolsó pompeji
tűnékeny sajátosság”

„Mindaz, amit
tudok a közép-
európaiságról”

Magyar Lettre
Internationale, 44

„A szlovákság
tűnékeny sajátosság”

Magyar Lettre
Internationale, 54

„Emlékek ura”

Magyar Lettre
Internationale, 63

„Ezekkel akarják
felépíteni az új
világukat?”

Magyar Lettre
Internationale, 83

„Mikor voltam
először hivatalból
szlovák?”

Magyar Lettre
Internationale, 91

„Első és utolsó
szerelem”

Magyar Lettre
Internationale, 94

„Az emlékezet
balpartján”

Magyar Lettre
Internationale, 96

„A hallgatás
krónikája”
(Závada Pál
Jadvigjáról)

Kalligram, 2000,
7-8.

Kezdetben vala Boldizsárné hangja. A szokásos kiegészítők nélkül, úgymint: fekete, göndör haj, rebbenékeny szemhéjak alatt ugrabugráló fekete szempár, neurotikusán cikázó kezek, amelyek tüsténkedve lebbentik meg a porrongyot minden egyes kiejtett szó előtt. Sőt, még ez a hang is furcsa volt. A telefonban. Gáspár fel sem ismerte hamarjában, talán mert azt hitte, valamelyik páciense szeretne időpontot kérni. Boldizsárnéra végképp nem gondolt, az sose hívta.

– Hogy mi? – kérdezte ingerülten. – Kicsoda? Hol? – Végül lassan képbe került. A sötét előszobában, ahol a telefont felvette, aránylag könnyen összeállt egy komplett Boldizsárné, ahogy a kórházi folyosón reszkető kezében tartja a kagylót. Vagy a portán. Ez utóbbi volt a valószínűbb, bár a százötven kilométerre lévő kórházat jobban el tudta képzelni, még ha nem is járt ott soha.

– Nobazmeg! – mondta. – Persze hogy elmegyek, ne félj semmit. De te most lélegezz mélyeket. Hallod? Lassan és mélyen. Mikor érkezel? A többit majd később elmondod. Kaptál valamilyen nyugtatót? Hogy mi? Persze, elintézem, hogyne intézném, máris indulok, ezzel most ne foglalkozz! – És letette. Vagy a vonal másik végén tették le, ezt egy sötét előszoba homályában nehéz megállapítani.

Gáspár nem volt király, bölcs is csak a maga módján, a megjelenésében viszont volt valami fejedelmi. Mellőzve mindennemű fölösleges részletet, elég elképzelni egy sasserű ábrázatot, amelyet az állami címerekben látni. Vagy a Reichstag tetején trónoló, széttárt szárnyú birodalmi sasét. Ugyanaz a csőr-szerű orr, ugyanaz a borzas szemöldök mélyéről felvillanó szigorú tekintet. Egy ilyen címeres sasról senki nem feltételezi, hogy hezitáló vagy szkeptikus fajta lenne, Gáspár pedig az elmúlt negyven év alatt megtanult alkalmazkodni a külleméhez. Nem vitatkozott vele, hagyta, hogy helyette beszéljen, nem vágott a szavába.

– Minden pillanatban meghal valaki – mondta már félórával később a Štefánka kávézó öreg pincérének, akit mindenki csak Józibácinak szólított. – Semmi újdonság? Igazam van?

– Hál’Istennek – vágott vissza Józibácsi, aki ismerte már Gáspár humorát. – Egyébként hova ültetnék azt a sok vendéget? Tudja, hányan fordulnak meg nálunk? Rossz belegondolni. Nem akarja leadni a kabátját a ruhatárba?

Gáspár megcsóválta a fejét. – Látja, erre nem is gondoltam – felelte –, hogy innen is lehet nézni a dolgot. Nem hiába mondják, hogy minden rossz valamire jó. Nos, jó hírem van, Józibácsi, egy székük ma felszabadult.

– Ismertem őt? – kérdezte. – Kis türelmet, előbb még elintézem azt az urat, mindjárt jövök – azzal sietősen egy távolabbi asztalhoz bicegett, de mire visszatért, csak az üres borospoharat találta a ruhatár melletti pulton.

Gáspár már Lerchnernél támasztotta a söntéspultot egy kopott lódenben és zsíros vadászkalapban szónokló férfiú társaságában. – Nekem jön itt a halállal? – rikkantotta imbolyogva. – Aki a gépesített dandárnál voltam feldkurát? – Széles mosolya elárulta, hogy amennyiben nyelvébe szeretne harapni, fogak híján a terve meghiúsulna. No de érezhetően nem ez volt szándéka. – Tudja, nálunk hegyvidéken úgy tartják, nem fér meg két favágó egy családban, no meg minden jó családban kell egy papnak lenni. Mivel az apám favágó volt, belőlem pap lett. Aztán Lipovecnél, talán hallott az ottani csatáról, húszasával temettem a holtakat, egy kereszt alá. Mondta is az ezredesem, hogy Murko, mert úgy hívott engem, hogy Murko, meglásd, majd eljárnak téged kísérteni, de egyfrancot. Eddig még egyik se jött reklamálni, hogy rosszul temettem el.

Gáspár csak fél füllel hallgatta, mintha rádió szólna a háttérben. Mindegy, hogy mit játszanak, csak lehessen mellette gondolkodni. Kidolgozta a taktikát, a terve is kész volt már nagyjából. Az utolsó pohárral itta. Fenékgig.

– A háború más – jegyezte meg pusztá udvariasságból, de a férfi még csak félfüllel se hallgatta őt.

– Ezek ám a fiúk, mint oltár gyertyái. Ha a réten mennek, minden megcsillámlik – recitálta fennhangon, miközben újra megtántorodott, de olyan ügyesen egyensúlyozott, hogy egyetlen csepp se lötytett ki a poharából. – Látja amazt ott, abban a barna, csutkás sapkában? Partizán őrnagy volt. A partizánoknak lisztet meg zsírt... – Amikor a pirospozsgás, borostás férfi észrevette, hogy ujjal mutogatnak rá, nevetve megfenyegette ökölbe szorított kezével.

– Nekem ne jöjjön senki azzal, hogy a halál ez meg az! – Homályos tekintetét Gáspárra emelte, de az már éppen hátat fordított neki, hogy az asztal szélére tolja üres poharát. – Kétszer is megjártam a vesztőhelyet, de engem egyszer se kellett a hóhérnak támogatnia, egyedül, a saját lábaimon mentem. – Hitetlenkedve nézett le saját lábaira, kissé előre is hajolt, mintha meg szeretné őket érinteni, hogy meggyőződjön róla, léteznek-e egyáltalán, vagy, hogy ugyanazokról a lábokról beszél-e, de akkor váratlanul megtántorodott, és vézna testét meghazudtoló erővel a falnak csapódott, majd a földre rogyott. Gáspár elmenőben még észlelte az üvegcsörömpölést, de hátra se fordult.

A kocsmajátón túl borongós november fogadta, már kezdett sötétedni. Hűvös szél fúj, a Firsnálon keresztülhaladva kénytelen volt feltűrni kabátja gallérját. Arca félig takarásban volt, mint egy filléres regény rosszban sántikáló figurájának. Így lépett be a Žilinská sarkán lévő szatócsbolt ajtaján.

– No, mit nézel? – kérdezte Menyhértől. – Zárd be a kócerajt! Haláleset a családban. Szükség van rád.

Menyhért fehér köpenyében éppen liszteszsákot pakolt le a bolt sarkában. Rövidre nyírt, tuskés, világos haja, elálló fülei és csonttuberkulózisa volt. Ez utóbbi jobbára rejtve maradt, csupán a bal lapockáján kukucskált ki a napvilágra egy enyhén ferdülő púp formájában, ami távolabbról nézve inkább csonka szárnyra emlékeztetett. Széles, sarkig tárt arcából jóság és védtelenség sugárzott, anyagi külsőt kölcsönözve neki, vagy legalábbis egy olyan emberét, aki képtelen erőszakkal ellenállni a gonosznak, sőt, az igazat megvallva másként sem. A látszat gyakran csal. Emberfia nem gondolta volna, hogy Gáspárral fivérek lennének, holott igen, Boldizsárné pedig, ez a látszólag reménytelenül összegubancolódott ideggóc, a húguk.

Mire az utolsó zsák is a helyére került, Gáspár néhány mondattal elmagyarázta a helyzetet. – Mariškának, a cselédjüknek üzent, hogy ne aggódjon, amiért csak a későbbi vonattal érkezik, merthogy Boldizsár meghalt, és még van egy csomó elintéznivalója. De a gyerekeknek egy mukkot se, mert ő maga akarja velük tudatni. Merthogy ő akar lenni az első, vagy mi. Érted te ezt?

– Végül is az anyjuk – felelte Menyhért. Kivette zsebéből a kulcsosmot, majd miután a köpenytől is megszabadult, felakasztotta a fogásra. A napvilágra került púpocska a nem várt szabadulás örömeire mintha hirtelen szárnyra kapott volna.

– No, én bizony nem irigylem tőle az efféle elsőbbséget. Különbösen se értem, miért pont hozzám fordult. Talán mert híres vagyok a diplomáciai érzékemről?

– Mert a családban egyedül csak neked van telefonod. – Menyhért még egyszer körbetekintett a boltban, hogy mindent rendben hagyott-e. – Nem viszünk valamilyen ajándékot a gyerkőcöknek? Édességet vagy valamit. Mintha csak látogatóba mennénk hozzájuk. Olyankor szokás. – Kotorászni kezdett a pult belső oldalán kihúzott fiókban, majd egy papírzacsókba két tábla elevenrózsaszín krumplicukrot csúsztatott.

– Tudtam én azt, hogy jobb, ha ketten megyünk – mondta Gáspár. – Amíg az egyikünk elszórakoztatja a gyerekeket – kérdőn Menyhértre nézett –, talán te, másikunk meg közben megsúgja Mariškának az örömhírt. – Kileptek az utcára, megvárta, míg Menyhért leengedi a redőnyt. – Már réges-rég beköthetett volna a telefont – mondta, miután a redőny legördült. – Most

egyszerűen csak odaszólnék, és slusszpassz. Nem kéne fölöslegesen mászkálni meg komédiázni.

– Ha lenne telefonjuk, egyenesen hazaszól, nem? Nélküled is boldogult volna. – Kétszer megrántotta a lakatot, hogy rendesen tart-e, majd felegyenesedett. Púpcskáját a kabát és a sötétség leple oltalmazta. – Mehetünk. – Két lépés után még megjegyezte: – Bár az is lehet, hogy csak valakivel beszélni akart róla.

– Pont ez az – felelte Gáspár. – Alig bírt beszélni. Furcsa, hogy az emberek mennyire berezelnek, ha a közelükben suhog a kasza, miközben a halál a világ leghétköznapibb dolga. Feszt meghal valaki, nem hiszed? Én már csak tudom, nálunk a boncterem folyton tele van. És mégis, látod-e? – Újra fülében hallotta Boldizsárné elkenődött hebegését, mintha álmából riasztották volna fel, és megesett rajta a szíve. Ezzel egyidőben meg is ijedt, mert az efféle érzés nem illett a külleméhez. – No de ilyenek a nők. Képtelenek az orruknál tovább látni. Mégis mit gondolt, hogy mindig csak mások fognak meghalni, idegenek?

– Én teljesen abban voltam, hogy ez egy rutinműtét, semmi komoly.

– Nem is volt komoly. Tényleg kétbalkezes nagymester kellett ahhoz, hogy így elfuserálja. Egy ilyen heccért akár bumlizni is megéri.

Gáspár ezután egy ideig csöndben maradt, elégedett volt magával, hogy darabos, karcos szavaival sikerült újrasimítani megszokott küllemét. A bolt mindössze tíz percre volt Boldizsárné lakásához, Menyhért azonban így is résen volt. A Vallonská utcai borozó lidércfényeit sikerült saját testével takarásban tartani Gáspár előtt, a Metropolitánánál viszont már kapitulálni volt kénytelen. Az igazat megvallva neki is szüksége lett volna egy kis biztatásra, csak attól tartott, hogy az egyébként is svungban lévő Gáspárt nehogy már elkapja a kiszámíthatatlan rotáció. De amikor az állami kórház téglakerítését is elhagyták, Gáspár a Metropolitánánál kivilágított ablakaira szegezte kinyújtott kezét: – Ez volt Boldizsár fő támaszpontja, itt most emelünk neki egy kis emlékművet. – Menyhért tudta, hogy semmi értelme sincs tiltakozni.

Az emlékmű alapját két borovicska jelentette, echte trencsényi Juniperus officinalis. Mivel még kissé billegni látszott, újabb két pillérrel támasztották alá, de így is ferdén állt a monumentum.

– Micsoda idióta! Halotról csak jót. Úgy vágott az esze, mint a beretva, és nemcsak a saját szakmájában volt otthon, bármiről tudtál vele beszélgetni, matematikáról, a gótikus katedrálisokról, a Naprendszerrel, nem lehetett őt bepalizni. . .

– Talán csak bepálíknázi – jegyezte meg csöndben Menyhért, akinek viszont az emlékezete működött jól, és egyáltalán, a három bölcs közül a legbölcsebb volt, mivel két lábbal állt a földön.

– Áá, pálinkával se fogtál ki rajta, az elméje mindig kristálytisztá maradt, még ha a lábai rendetlenkedtek is. És látod-e, mégis hitt az orvosoknak! Most meg a marha két kisgyerekekkel hagyta itt az asszonyt. Mihez fog az kezdeni? Gondolj csak bele, meghal a férje, neki meg az a legfőbb gondja, hogy a cseléddel tudassa, későbbi vonattal érkezik! Ettől félek én, mert ő ilyen. . .

– . . . becsületes – fejezte be a mondatot Menyhért.

– Becsületes vagy mi a jófene, inkább kicsinyes. Hogy fogja ez bírni két gyerek mellett ilyen idegzetten? Erre nem gondolt a marhája?!

A harmadik borovicska után, talán a hely szellemének hatására, Gáspár egyszeriben szavalni kezdett, szerencsére csak ültében, ugyanakkor jó mélyen zengetve a hangját: – *Járd tréfa, gúny, lant, s nóta útját* – itt Menyhértre nézett, mintha jó tanáccsal szeretné ellátni –, *szédítsd rútul, ki lépre megy* – szája sarka ironikusan legörbült, miközben egyre sebesebben transzírozta a szavakat –, *segítsen síp, vagy jós hazugság, szavalj ripacs, víg rímeket, moralitást, szent éneket, pártoljon kocka, kugli, kártya: fut a pénz – hova? kérdezed?* – majd egy hosszabb hatásszünet után diadalittasan, majdhogynem kiáltva fejezte be: – *Elfut mind borra, meg leányra!*

Végül is miért ne kerüljön építárium is az emlékműre, ha Boldizsárné nem is illene, Gáspár sírkövére kétségkívül elment volna. Menyhért mindenestre komoly figyelmeztetésnek vette a költő szavait, ezért kiadta a parancsot: – Megyünk! – majd a pincér felé fordult: – Fizetünk!

Mariškának elvei voltak, részeg embert nem eresztett be a lakásba. Még akkor sem, ha egy független kívüállító szemében a két jövevény nem minősült volna részegnek, neki ugyanis az átlagnál érzékenyebb csápjai voltak az alkohol-szint mérésére. – A nagyságos asszony nem méltóztatik itthon lenni – közölte az ajtórezen keresztül.

– Tudjuk – felelte Gáspár. – Azért jöttünk.

– Csak erre jártunk – vágott a szavába Menyhért –, gondoltuk, benézünk magukhoz, hogy s mint tetszenek lenni. – Észrevette ugyanis, hogy a nyitott konyhaajtóból két gyerekfej kukucskál ki az előszobába, és attól tartott, hogy majd Gáspár hirtelenségében el talál valamit kottyantani előttük. – Hogy s mint, fiúk? – kiáltott oda nekik. – A leckével megvagytok már?

Ostoba kérdés volt, hisz a kisebbik még nem is járt iskolába, de talán éppen ennek volt köszönhető, hogy Mariška meghátrált, és mégis beengedte őket. – Éppen vacsorázunk. Mákos buktát.

– Köszönjük, mi már ettünk – jelentette ki gyorsan Menyhért, és beléptek a tágas konyhába, Mariška pedig gondosan becsukta maguk mögött az ajtót, hogy ki ne szökjön az a kis meleg, amit a kihűlőben lévő sparhelt adott.

– Viszont egy kis itókát nem utasítunk vissza – felelte Gáspár és cinkosul Mariškára kacsintott. – A nagycsásasszonytól nem mernénk kérni, mert tudvalevő, hogy milyen zsugori – Gáspár könnyörtelenül tartotta magát a heccelődéshez –, de mivel nincs itthon. . .

– Jaj, hát én azt magamtól nem tehetem, nélküle soha. Azt se tudom, hol tartja az itókát.

– Annyi baj legyen, Mariška, majd én meg tetszem mondani. A jobbik fajtát az étkezőben találja, poharakkal együtt a forgó bársekreányben, a tearumot pedig a spájzban, rögtön az ajtó mögötti polcon.

Menyhért jobbnak látta véget vetni ennek az évődő kínzásnak, és a fiúhoz fordult, akik lábukat himbálva vacsoráztak a nagyszatnál: – Lássuk csak, ki lesz az első? – és azzal meglóbálta orruk előtt a kabátja alól előkapott papírcsokót. – Az kap tőlem valamit.

Hiba volt. Láthatta volna ugyanis, hogy a nagyobbiknak, Boldinak már üres a tányérja, elég volt az utolsó falatot bekapnia és már repült is a keze a levegőbe: – Angyal! – kiáltotta. A kisebbik, Bódika, aki épphogy csak belekezdett második buktájába, nyilván hozzászólt már a vesztes pozícióhoz, nem zavartatta magát, teli szájjal rávigyorodott Menyhértra: – Aha, milyen fekete a fogam!

– Egyél csak, egyél! – simogatta meg Menyhért máktól és szilvalekvártól maszatos pofiját. – Ha ügyesen megeszed, neked is jut belőle. – Titkon azt remélte, hogy közben Gáspár kihasználva az alkalmat Mariška tudtára hozza a hírt, de tévedett. Nem tudni miért, talán mert megirigyelte Menyhértert, vagy talán ő maga sem tudta volna megindokolni, miért, egyszeriben Boldihoz lépett. Fejére tette a kezét, maga felé fordította, majd deklamálni kezdett:

– *De így megátalkodni a bánatban: ez vétkes nyakaskodás* – kezét levette a fiú fejéről, és mutatóujjával verni kezdte az ütemet – *nem férfias bú: Isten elleni rugódózás* –, itt néhány szó kiesett neki, amit a hangerő fokozásával igyekezett elkendőzni –, *Nem béketűrő elmét árul el, és bárdolatlan, együgyű eszet. Mert ami, tudjuk, meg kell, hogy legyen, és oly közös, mint érzékink alá eső akármű: mért izgága daccal szívünkere venni?* – Egy pillanatra elhallgatott, mintha a fiú válaszára várt volna, majd szentori hangon folytatta: – *Ez bűn az ég, bűn a balott, bűn a természet ellen, fonák az észnek!* – Itt leeresztette a kezét, és normális hanghordozással hozzátette: – Satöbbi, satöbbi. Tudod-e, hogy ki írta?

Boldi megcsóválta a fejét.

– William Shakespeare – Gáspár úgy ejtette ki az idegen nevet, mintha közben cukorkát szopogatna, és még folytatta is volna, ha Boldi közbe nem kiált:

– Jaj, én tudom, én tudom. Az a híres angol ízé. . ., aki színházat írt.



– Úgy ám. Drámaíró. És ismersz tőle valamit, amit ő írt?

A konyhában támadt hirtelen kalamajka valójában csak Menyhértet érmisztette meg. Boldi személyes kedvezményként értékelte a figyelmet, megtiszteltetve érezte magát, hogy a középpontban lehet, a kis Bódika olyan lelkes ámulattal figyelt, hogy még rágni is elfelejtett, Mariška pedig semmi jót nem várt részegektől, úgyhogy meglepni sem lehetett semmivel. Első ijedségében Menyhért az összes tervet szélnek eresztette, és a zűrzavar spanyolfala mögött a tűzhelyhez hátrált, megtapintotta a platnit, és miután már nem volt forró, felült rá.

– Tessék szíves lenni közelebb jönni, Mariška – szóló fojtott hangon a cselédhez. A modoros udvariasságot, mint sok más szokást is, Mariška hozta a családba. Fixa ideája volt, hogy a munkaadói iránti tiszteletét nyelvi formába öntse, s ennek érdekében a tetszikelés nyakatekert formáitól sem riadt vissza. Mivel tekintélytiszteletét még a demokrata Boldizsárné se tudta megtörni, kénytelen volt azt viszonzni, ami később a család többi tagjának is megtetszett. – Sűgök Mariškának valamit, egy viccet. Arisztid találkozik az utcán Taszilóval... Tetszik ismerni?

Mariškának nem tetszett ismerni a viccet, sőt, Mariška egyáltalán semmilyen viccet nem ismert, tekintve, hogy mindennemű, nem helyénvaló pajkoskodást istentelenségnek tartott, ezért oda se figyelt rájuk. Most azonban, kiérezvén Menyhért hangjából a sürgetést, három lépésre megközelítette a sparheltet. Menyhért előrehajolt, átkarolta a vállát, és kissé közelebb húzta magához. – Szóval találkozik Arisztid Taszilóval – kezdte újból, majd még suttogóbbra váltva a fülébe súgta: – Ne tessék megijedni, nehogy a gyerekek megijedjenek, de a nagyságos asszony azt üzeni, hogy a későbbi vonattal érkezik, mert a nagyságos úrnak meg tetszett halni. A gyerekeknek egyelőre ne tessék szólni. Ez minden. Most pedig tessék szíves lenni velem együtt nevetni – és már mutatta is, hogyan képzeli: – Ha-ha-ha! Jó, mi? – A nagyobb hatás kedvéért könyökével oldalba is bökte őt. Bár lehet, hogy csak a döbbenetből akarta felébreszteni.

– Ha, ha – sikkantotta Mariška, az újabb oldalba bökkést követően pedig már bólogatott is, hogy bizony, jó. És bizony jól tette, hogy mondta, mert a gyerekek, sipító nevetését hallva, meglepetten néztek rá – talán most

hallották őt először hangosan nevetni. Bólogatása, valamint Menyhért vi-gyorgása viszont arról győzte meg őket, hogy a felnőtteknek köszönhetően megint lemaradtak egy szaftos malacságról.

Menyhért még egy utolsót bökött Mariškán, ezúttal akkorát, hogy egész az asztalig tántorodott, majd lecsusszant a tűzhelyről, gondtalanul leporolta a fenekét, és ő is az asztalhoz lépett. – Talán már mennünk kéne – szóló oda Gáspárnak, majd a gyerekekhez fordult: – Hát ti még meg se néztétek az ajándékot? – azzal belenyúlt a zacskóba és egy-egy tábla krumplicukrot tett le eléjük, rózsaszínűt, mint a frissen forrázott kismalac. – De csak ha az egészet szépen megetted – mondta a még falatozó, maszatos Bódikának, és megsimogatta a buksiját.

– Te pedig ne feledd: Hamlet, a dán királyfi – ismételte el utoljára Gáspár Boldinak. – A legjobb darab a világon. Ugye tudod, ki ő?

– Hát a királynak a fia.

– Úgy van. – Gáspár Mariškához fordult, és rákacsintott. – De legközelebb majd önteni is tetszik nekünk, igaz-e?

– Hát akkor a legjobbakat – búcsúzott Menyhért is. – Ti pedig fogadjatok szépen szót – intette a fiúkat. Aztán már szedelődöztek. Mariška ki se kísérté őket, csak a nyitott konyhából nézte, ahogy a sötét előszobában behúzzák maguk mögött az ajtót. Majd felzúgott a felvonó motorja.

A lámpa fényében Mariška egész tetszetősnek tűnt, csak egy kis erőfeszítésébe került volna, hogy szép legyen, csakhogy ő a szépséget bűnös dolognak tartotta. Hosszú haját minden reggel befonta, a fonatot kontyba tekerte, majd a fejbűbján – ahogy ő nevezte – harnódlival megtűzte. Németes hajviselet volt, illet volna hozzá a tiroli viselet, no de Mariška efféle cifrázkodásra nem adott, neki untig elég volt az is, ha reggelente rendbe kapta magát. Most a konyha közepén állt, a lámpa alatt, kissé már viseltes kockás ruhájában, kötényben, kezét összekulcsolva, és a fiúkat nézte, mintha azon törné a fejét, hogy is kerültek ezek ide. – Hagyjad csak! – mondta egyszeriben Bódikának, s azzal elvette előle a tányért a maradék buktával együtt, és valami hallatlan dolgot művelt: kidobta a tűzhely mellett álló szemetesvödörbe. Amikor fel-egyenedett, csak állt tehetetlenül egy helyben, a piszkos tányért szorongatva a kezében.

Bódika kihasználva az alkalmat, a krumplicukor után nyúlt, de félúton megállt a keze, és kérdőn Mariškára nézett. Erre a tekintetre eszmélt csak fel.

– Vegyed csak el, árva kis lelkem – mondta, majd egyszeriben arcához kapta a tányért, és elírta magát. – Szerencsétlen kis árváim nekem! Egyedül maradtatok, apa nélkül! – A fiúk először nem is értették a tányér mögötti síránkozását. – Egyedül maradtatok a világon, mint az ujjam, szegény lelkecskéim! – Egy ideig még mondta körbe-körbe, hogy árváim, lelkecskéim, szegénykéim, és zokogás. Aztán letette a tányért az asztalra, majd egy feketéllő, mákos pacnival az orra hegyén leült a gyerekekhez.

– Meghalt az édesapátok, fiúk – mondta most már nyugodtabban, csak a válla remegett bele, mintha a hideg rázná. – Magához szólította az Úr. És most ott van.

– Honnan tudod? – kérdezte Boldi.

Bódika döbbenet tette le a megrágszált tábla krumplicukrot az asztalra. – Hol ott? – kérdezte. – A mennyben? – Senki nem válaszolt neki.

– Édesanyátok telefonált – mondta Mariška lehajtott fejjel, és magától csorogni kezdtek újra a könnyei, az orrából pedig, mintegy vízcseppekből, elnyúlva csüngött alá egy áttetsző csepp.

– Nincs is telefonunk.

– A bácsikádnak telefonált, tőle tudom. Mit gondolsz, miért voltak itt, csak úgy?

– Akkor tényleg nem kell sírnod – jelentette ki Boldi, a leendő bölcs, gyakorló okos tojás. – Lehet, hogy csak rosszul hallotta abból a távolságból, tudod. A telefonban nem jól hallani. Biztos ismered a gyorspostát, a telefonos játékot, amikor ez egyik sűg valamit a másiknak, ő meg aztán egy harmadiknak, az utolsó pedig már... .

– Ha rosszul hallotta volna, akkor megkérdezi még egyszer, nem? Elvégre nem buta. – Mariška felháborodásában kétszer is megszívta az orrát. – Csak nem jön ide ostobaságokat fecsegni.

– Hol van apu? A mennyben? – kérdezte ismét Bódika kicsit hangosabban. – Mikor jön már haza?

– A mennyben van, bizony, az angyalkák között – felelte Mariška, holott Boldizsár esetében, aki nem járt templomba, egyáltalán nem volt benne biztos. – Ott jó neki. – És mivel nem akart a hazugság vétségébe esni, még hozzátette: – Már nem jön haza.



– De akkor is – erősködött Boldi –, honnan tudod, hogy nem tévednek? Sokszor megtörtént már, hogy valakiről azt hiszik, hogy meghalt, aztán egyszer csak felébredt, mert csak nagyon mélyen aludt. Vagy olyan is van, hogy valaki elájul, és úgy néz ki. . ., az orvosok is tévedhetnek. Olvastam például, hogy egy francia városban, már nem emlékszem, melyikben, de nem Párizsban, volt egy olyan arisztokrata család, és nekik volt egy olyan nagy családi sírjuk, tudod, olyan nagy kőlap volt a tetején, no és amikor egyszer elmentek a temetőbe, hát látták, hogy az a kőlap el van mozdulva. Először azt hitték, hogy tolvajok akarták kirabolni, mert, tudod, az arisztokratákat mindenféle csecsebecsékkel temették el, gyűrűkkel, nyakláncokkal meg ilyenekkel, úgy-hogy aztán félretolták a kőlapot, és akkor látták, hogy üres a koporsó, a hulla meg ott fekszik mellette. Mert ezt az arisztokratát is. . .

– Mi az, hogy arikosztata? – kérdezett közbe Bódika.

– Arisztokrata, te számár – javította ki őt Boldi, de aztán ügyet se vetett rá. – Ott is ilyen tévedés történt, és amikor az arisztokrata felébredt, a koporsóból még ki tudott mászni, de a kőlapot már nem bírta eltolni, és ott halt meg, éhen meg szomjan. Van ilyen, ne mondd, hogy nincs.

– Én nem mondtam, hogy nincs – felelte Mariška. – Emlékszem, valami hasonló történt Dekýšben is. Már régebben, anyám beszélt róla, akkoriban nagy port vert fel az eset. Egy asszony, akinek rákja volt, azt hiszem, Beštendíkovát mondott az anyám, szóval már a halálán volt, és akkor egy reggelen sehogy se lehetett őt fölkelteni, úgyhogy Selmecről kellett hozzá orvost hívatni, aki aztán megállapította, hogy vége, kezdek neki énekelni a circumdederumot. Rögvest el is temették. No, de amikor nem sokkal ezután a férje bánatában utánahalt, úgy döntöttek, hogy melléje temetik, csak hogy amikor a sírásók véletlenül megsértették a régi koporsót, vagy már nem is tudom, hogy volt, áthelyezték-e, vagy pedig a csákánnyal vágta-e bele, elég az hozzá, hogy egyszer csak felnyílt a koporsó fedele, és mit látnak? – Mariška izgalomban kihúzta a kontyából a harnódlit és belekotort vele a fülébe. – Hát az asszonynak, ennek a Beštendíkovának az összes körme le volt törve, az ujjhegyei meg véresre harapdálva.

– Hát persze – mondta Boldi – Éhségében lerágtá.

Bódika szeretett volna közbeszólni, hogy a ráknak nagy ollói vannak, és biztos az vágta le az ujjhegyeit, de Mariška megelőzte: – Dehogy az éhségtől, a félelemtől. Mit gondolsz? Fölébredsz a koporsóban, fölötted meg két méter föld! Én menten megőrültem volna. De mint mondják, ennek a Beštendíkovának is tiszta hófehér volt a haja.

Csönd lett. Odakint besötétedett, az ablak üvegén három alak képe tükröződött, ahogy a nagyszatnál ülnek. Árnyékszabdalta fehér arcuk láttán Bódikának úgy tűnt, mintha három hulla kukucskálna be a konyhába.

– Gyertek, imádkozzunk édesapátokért – szólalt meg végül Mariška –, hogy minden rendben legyen vele, és a mennyekbe jusson. – Azzal a piros kőpadlóra térdelt, a fiúk pedig mellé, egyik jobbról, másik balról. Keresztet vetett, összekulcsolta a kezét, és erős, tiszta hangon imádkozni kezdett: – Miatyánk, ki vagy a mennyekben. . .

Sűrű volt az éjszaka, nyúlós. Bódika általában gyorsan elaludt, mintha mély kútba hullana, de most nyitott szemmel feküdt a kiságyban, és hallgatta, hogy a macskakövön elhaladó autók hogyan zörgetik meg az ablaküveget. Ilyenkor a reflektor fényei hosszú fehér ujjakként tárultak szét az ablaküvegen, egy pillanatra megdermedtek, mintha körmüket akarnák belevájni az üvegtáblába, majd tehetetlenül lecsusszantak róla. Végül csend borult az utcára.

Hajnaltájt valamilyen neszre ébredt. Félrefordította a fejét, és a kiságy hátlóján keresztül látta, hogy az éjjeliszekrényen ég a lámpa. A szülői ágy hozzá közelebb eső oldalán egy fekete szempár figyelte őt. A másik oldalon megbontatlanul tornyosodott a dunyha.

– Anyuka? – szólalt meg Bódika, csak hogy nem álmodik-e.

– Aludj, kisfiam – felelte. – Apuka meghalt. Aludj szépen.

Különös altató, így első hallásra, és még hozzá ez a kisfiam is, sose szólította így az anyja. Érdekes módon mégis álomra szenderült tőle. Mert anyu mindig igazat mond, apu miatt pedig már nem kellett aggódni. A falnak fordult, és az álom mélységeken mély kútjába zuhant. Boldizsárné egészen reggelig feszülten figyelte egyenletes légzését.

HIZSNYAI TÓTH ILDIKÓ FORDÍTÁSA

(A dőltbetűs idézetek Farkas Jenő, Szabó Lőrinc

és Arany János fordításai)

Michal Habaj

Pillanat

*Az előző nap
fölkészületlenül ért.
A ma rég letelt.
Úgy támolyogsz az utcákon,
mintha megmárt volna egy kutyá,
régóta fogalmad sincs róla,
hogy ez mit jelentbet.
Nem tudod.
Nem emlékszel.
Nem sejtéd.
Az emlékezet helyét
elfoglalta a történelem.
Minden irányból
utcák zúdulnak
rád,
a tenger karjaiba
menekszel,
a mélység nyugodt ébe
moccanatlanná tesz.
Szálloda – talán ott
lakom, mondd.
De csak a kutyák
értik, hogy
mért vagy
ottbontalan.
Meg a nők is,
akikről nincs időd
írni, de a testük
körbemossa az
érzékeidet
akár az ébes,
ottbontalan tenger.
Nincs bővé visszamenned.
Indulj az első utcán
jobbra,
és ne érkezz meg sebova.*

Végzet

*Olyan országban született,
melyen két folyó folyik át:*

*A Léthé
és
a Mnemosziné.*

*Az egyik hozzám vezet,
a másik hozzád.*

*Ám egyik sem
tükröz más,
csak
azt, amit önmagából
vet ki saját felszínére.*

CSEHY ZOLTÁN FORDÍTÁSA